

הגזירה של שחיקת סממנין - שיעור 258

(עיינן עוד בשיעורים 126, 128, & 146)

I. מקור האיסור של רפואות בשבת

עיינן שבת (נ"ג:) דבהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין ורש"י (נ"ד"ה "גזירה") כתב וז"ל במידי דרפואה גזור רבנן דאי שרית שום רפואה אתו למישרי שחיקת סממנים ואיסורו משום טוחן וברי"ף וברא"ש (ס"ט) משמע שטעם הגזירה הוא משום דאדם בהול על רפואתו ועיינן באגלי טל (מלאכת טוחן ס"ק ט"ז) שכל מה שהוא חולה ביותר שנופל למשכב יגדל החשש דשחיקת סממנים אבל על חולה שאין בו סכנה אין גוזרים משום דעל חולה לא גזור בה רבנן ועל המצטער הרבה גזור משום שהוא בהול ואין בגדר חולה ועל מקצת חולה ומיחוש גזור משום לא פלוג ולמג"א ה"ה על בריא גמור ולא כהבית יוסף (ש"ע שכ"ח - ל"ז)

II. הכללים והציורים

(א) יש מחלוקת אם בריא גמור אסור לקחת רפואות ועיינן בשו"ע (שכ"ח - ל"ז) דמי שאין לו שום מיחוש מותר לקחת תרופות בשבת ובמג"א (ס"ק מ"ג) כתב דאפילו בבריא אסור. והאג"מ (ג - נ"ד) כתב שכוונת המג"א לאסור הוא בבריא החלש בטבעו דע"י הרפואות עושה חיזוק לגופו אבל בבריא גמור אין לאסור. ולכן מותר לאנשים בריאים לקחת Vitamins. ורק לחלש בטבעו יש לאסור. ויש אוסרים משום שהוא עשוי לרפואה אף לאנשים בריאים (שו"ת משנה הלכות ז - נ"ח) וזה כהמחצית השקל אליבא דמג"א ולא כהאג"מ. ועיינן בכרית עולם מלאכת רפואה (ל"ח) דלמעוברות ולמיניקות ולילדים קטנים יכול להקל ועיינן בשש"כ (ב - ל"ד - ט"ה) בשם הגרשז"א דאם לוקח אותם כתחליף למיני מזון אז חשוב כמאכל בריאים ומותר אבל חיזוק מזגו אסור ועיינן שיעור 126 שיש עוד כמה סניפים להקל לבריא ואפילו למקצת חולי.

(ב) מותר לאכול מאכל בריאים שעשוי לרפואותן דלא מוכחא מילתא דלרפואה עביד לכן מותר להחש בגרונו למצוץ סוכריות רגילות (sucking candy) ולא המכילות כל סם רפואה. וכן לשתות טיי חם או יין שרף לגרונו (שכ"ח - ל"ג) שש"כ (ל"ז - ד) וצ"ע אם מותר לומר תן לו טיי חם שחש גרונו עיינן מ"ב (ר"ג - סק"ז) ויש מתירים לקחת Aspirin אף למי שיש מיחוש בעלמא כיון שהיום הוא מאכל בריאים דהרבה בני אדם כולעים אותו כדי למנוע מחלות לב. (שו"ת בארמשה ב - ל"ג) ובצירוף אלו הסוכרים דבזמן הזה בטלה גזירת שחיקת סממנים. ויש מחמירים כיון שעיקרם נעשו לרפואה ומותר רק לחולה שאין בו סכנה או אם קיימת אצלו נטייה שיגבר הכאב ויחלה כחולה שאין בו סכנה (עיינן רמב"ם שנת כ"ג - ז' ושו"ת מנחת יצחק ג - ל"ה)

(ג) דבר דאינו מרפא אלא מונע ההיזק מותר (סעיף כ"ג) כגון רטייה על המכה. כ"כ המהרש"ג (ז - ק"ו) וראיתו מסימן ש"ג - ט"ו דהחש באוזנו מותר לו ליתן בה צמר גפן ולכן המרבה להזיע מותר לו לפזר אבקת טאלק פשוטה שאין בה תוספת פורמאלין (שש"כ ל"ז - י"ז)

1. Using iodine or peroxide on a wound

עיינן בשש"כ (ל"ה - י"ז) בשם הגרשז"א דדבר שבוא להגן מזיהום הו"ל כרטייה שמשמרת וכ"ש לצרכי קטן מותר ועיינן עוד בשו"ת אז נדברו (ו - ז) שאסור ליתן יוד (iodine) או דבר אחר כמוהו המנקה אם אין במניעת שימת תרופות אלו משום חשש סכנה שאין בו סכנה דמי רמ"א (ס"ט)

2. Using mouthwash for bad breath

עיינן (סעיף ל"ו) דאין לועסין מצטיכי (מין עשב שיש בו ריח טוב) ולא שפינן השינים לרפואה ואם משום ריח הפה מותר ועיינן (סימן ש"ג - ט"ו) שמותר לתת כושם לתוך הפה ועיינן עוד במ"ב (ס"ט - ס"ק מ"ט וי)

וכן מותר לתת אבקה לתוך בפוזמקאות (socks) להעביר ריח רע אמנם אם יש באבקה חומר המרפא אסור שו"ת חשב האפוד (ז - ג"ט) ואפשר זה רק לשיטת המג"א (ס"ק מ"ג) דסם לבריא אסור

Using an inhaler for nasal congestion

ד) דבר שמרפא לפי שעה ואח"כ חוזר המחלה אין זה בגדר דבר שאינו מרפא כמו רטייה ואסור (קצות השלחן קל"ח סוף ד"ה "כתב המעשה צרורה" ס"ק קכ"ז) ועיין במ"ב (ש"ס) שכתב דמותר לשאוף טאבאק בנחיריו שעושה כן לפי שעלול במיחוש הראש דכיון ששואפין הטאבאק משום תענוג לא מוכחא מילתא דעביד לרפואה ומותר ומשא"כ inhaler לנשום אם סוכל מנזלת האף איברא יש לדמותו להא דשפין את השינים בסם משום ריח הפה לפי שאינו מרפא את הריח אלא מעבירו לפי שעה וכמ"ש האג"ט (טוחן כ"ה) אבל יש לחלק ביניהם קצת דסם לשינים אינו מבטל את ריח הפה כלל אלא מתוך ריח החזק של הסם אין מורגש ריח הפה אבל הוויקס (inhaler) היא מבטלת את הנזלה והוא רפויה ולפי שעה. ועיין עוד בבאר משה (ה - ל"ג) דאין איסור בדבר משום שהוא רק מסיר דבר שמסלק נשימתו ועיין בשש"כ (ל"ד - ג"ז) דכל שיש משום כבוד הבריות יש להקל טפי

ה) מיחוש שכלל לא שייך בו לרפאו בסממנים מותר לטפל בו בשבת אבל דבר שלצורך רפואתו הדרך להשתמש בסממנים אפילו אם רצונו לעשותו שלא בסממנים אסור ולכן מותר לדחוק בסכין חבורה כדי שלא תתפשט (שער הציון ש"ח - ק"ד) וכן החורש במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין (סעיף מ ומ"ג) אבל אסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי (סעיף מ"ז) ועיין במ"ב שמא יבוא להשקות לו סממנים המשלשים ודרכו בכך משא"כ אפיקטוזין (a substance that induces vomiting) הדרך היה ביד ולא בסם ואפשר בזמן הזה נתהפך הדרך ואסור אבל therapeutic braces מותרים ללבשם לכתחלה בשבת

ו) מותר לאדם להמשיך באכילת תרופות גם אחרי שנתרפא כדי שלא יחלה עוד. ובשו"ע (ש"ח - כ"ז) כתב מכה שנתרפאה נותנין עליה רטייה שאינה אלא כמשמרה ועיין במ"ב שאינו בהול כל כך אחר שנתרפאה

III. עוד מעניני פילין

א) Taking pills to develop ones appetite

עיין באג"מ (ג - ג"ד ד"ה "ואס יש") מסתברא דלאדם שאין לו תאוות אכילה הוא חולה כי דרך בני"א הבריאים שיש להם תאוות אכילה וצריכים רפואה וזה אסור

ב) Sleeping pills

עיין בקצות השלחן (של"ח - סקל"ה) דאין זה רפואה לחולי שהחסר שינה אינה חולי והסם אינו מרפא אלא משקיט ומביא שינה. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ט - י"ז - ז) דבזמננו יש בכדורי שינה גם חומר המרפא. ושש"כ (ל"ג - ט"ז) דמי שמצטער הרבה מחוסר שינה מותר לו לקחת כדורי שינה

ג) No-doze pills

עיין בציץ אליעזר (חלק ח - סימן ט"ו - פרק ט"ו - חות י"ג) דאסור לקחת פילין בשבת כדי להפיג ממנו השינה וע"ע בשו"ת באר משה (ה - ל"ג) דאין בכדורים אלו משום רפואה. ואם ברצונו ללמוד או לעשות שאר דבר מצוה מותר לו לקחתם

ד) Pills enabling or inhibiting conception

עיין בשש"כ (ל"ד - י"ט) דהביא מרוב הפוסקים דמותר דרפואות אסור רק למי שיש לו צער הגוף או מרגיש חולשה אבל לא לעניני הריון וגדרה כבריאה וצ"ע וטוב לצרף ההיתרים כמו בשנוי או מעורב במאכל עיין בשיעור 126